

**PRILAGODBA PROSTORA ZA POTREBE KNJIŽNIČNOG FONDA
I KORISNIKA – ISKUSTVO PRESELJENJA KNJIŽNICE
FILOZOFSKOG FAKULTETA U OSIJEKU**

Optimizing library space for the needs of the library collection
and users – the experience of the Faculty of Humanities and
Social Sciences in Osijek

Kristina Kiš

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet u Osijeku

kmitric@ffos.hr

UDK / UDC **022.4:725**

Stručni rad / Professional paper

Primljeno/ Received: 08.01.2025.

BROJ
BIBLIOGRAFSKE
JEDINICE

502

Sažetak

Cilj. Cilj je rada analiza knjižničnog prostora koji je knjižnica Filozofskog fakulteta u Osijeku zauzimala od njezinih samih početaka do danas. Kako se Knjižnica mijenjala i kako je rastao njezin fond, tako se mijenjao i prostor koji je zauzimala. Knjižnični fond nije samo zbirka knjižnične građe, već je odraz potreba znanstveno-nastavnog osoblja i studenata te odraz odluka knjižničara. Kroz rad se analiziraju svi navedeni segmenti.

Pristup/metodologija. Kronološki se navode lokacije koje su se tijekom određenih vremenskih perioda koristile u svrhu Knjižnice i njezinih službi i usluga.

Rezultati. Knjižnični je fond tijekom godina rastao i zauzimao sve više prostora, stoga se Knjižnica u dogovoru s različitim Upravama i kroz određene periode selila iz jednog prostora u drugi, veći prostor. Često su pred knjižničarima bile dvojbe – smjestiti papirnatu građu ili proširiti prostor za boravak i rad korisnika? Budući da je od te dvije opcije najčešće bila moguća samo jedna, prioritet je ipak dobivao smještaj papirne građe.

Originalnost/vrijednost. Mnoge knjižnice djeluju u zgradama koje nisu namjenski projektirane i građene. Često su to zgrade posebne kulturne vrijednosti i pod zaštitom konzervatorâ te zbog toga nemaju fleksibilne i modularne elemente kojima bi se prostor prilagođavao različitim knjižničnim programima i potrebama različitih skupina korisnika. Najčešće ovisi o kreativnosti i snalažljivosti knjižničara; hoće li uspjeti postojeći prostor prilagoditi potrebama rastućeg knjižničnog fonda, ali i potrebama korisnikâ. U radu je navedeno vrijedno iskustvo knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku.

Ključne riječi: Filozofski fakultet u Osijeku, knjižnična građa, knjižnični korisnici, selidba.

Summary

Purpose. This paper analyzes the library space occupied by the library of the Faculty of Humanities and Social Sciences in Osijek from its very beginnings to the present day. As the Library evolved and its collection grew, the space it occupied also changed. The library collection is not merely a collection of library materials; it reflects the needs of the scientific and teaching staff and students, as well as the decisions of librarians.

Approach/Methodology. The locations that served as the Library and its services over time are listed in chronological order.

Findings. The library collection has grown over the years and has taken up more and more space, so the Library, in agreement with various administrations and over certain periods, has moved from one space to another, a larger one. Librarians often faced a dilemma - to accommodate paper materials or to expand the space for users to stay and work? Since only one of these two options was usually possible, priority was given to accommodating paper materials.

Originality/Value. Many libraries operate in buildings that were not specifically designed and constructed for that purpose. These are often buildings of special cultural value and are under the protection of conservators. Therefore, they do not have flexible and modular elements that would allow the space to be adapted to different library programs and the needs of different user groups. Most often, it depends on the creativity and resourcefulness of librarians whether they will succeed in adapting the existing space to the needs of a growing library collection, as well as the needs of users. This is the experience of the library of Faculty of Humanities and Social Sciences in Osijek.

Keywords: Faculty of Humanities and Social Sciences in Osijek, library collection, library users, relocation.

1. Uvod

Knjižnice nesumnjivo prolaze transformacije i prate promjene koje prolazi društvo. Gradske knjižnice prate promjene koje prolazi grad u kojem se nalaze, školske

knjižnice prate promjene koje prolaze škole i školski sustavi zajedno s novim generacijama učenika, a visokoškolske knjižnice prate promjene koje prolaze fakulteti i sveučilišta u čijem su sastavu.

Rijetki su slučajevi visokoškolskih knjižnica koje od samog osnutka, posebice ako su osnovane tijekom prošlog stoljeća, do danas još uvijek djeluju u istom prostoru. Kako rastu i mijenjaju se ustanove u čijem su sastavu, tako se mijenjaju i prilagođavaju njihove knjižnice. Knjižnice u urbanim sredinama susreću se sa sličnim izazovima, kakvi su npr. konstantna promjena, raznolikost korisničke populacije, problemi prostora, što, naravno, ne isključuje činjenicu da postoje univerzalne vrijednosti knjižničarske profesije koje transcendiraju urbana područja i utječu na sve knjižnice, kao što su liberalna posvećenost slobodnom pristupu informacijama i slično (Kodrić Zaimović 2021, 23).

U mnogim suvremenim novoizgrađenim knjižnicama, pri planiranju izgradnje, naglasak se stavlja na prostor kao interaktivni i fleksibilni dionik učenja, u službi razvoja kreativnosti i kooperacije kroz mnogobrojne fleksibilne elemente koji dopuštaju otvaranje i zatvaranje prostorija (Ostergard 2019, 98).

Ipak, mnoge knjižnice djeluju u zgradama koje nisu namjenski projektirane i građene. Često su to zgrade posebne kulturne vrijednosti i pod zaštitom konzervatora te zbog toga nemaju fleksibilne i modularne elemente kojima bi se prostor prilagođavao različitim knjižničnim programima i potrebama različitih skupina korisnika. Najčešće ovisi o kreativnosti i snalažljivosti knjižničara u tome hoće li uspjeti postojeći prostor prilagoditi potrebama rastućeg knjižničnog fonda, ali i potrebama korisnika. Nerijetko se prostoru prilagođavaju knjižničari i korisnici, a time i knjižnični fond i usluge. Litzenberger, između ostaloga, navodi da su u visokoškolskim knjižnicama 21. stoljeća potrebe korisnika drugačije nego prije – zahtijeva se sve manje fizičkog prostora za smještaj građe, očekuju se udobnost te privlačni i fleksibilni prostori za rad i učenje (Litzenberger 2016, 1).

Knjižnična zgrada i njezin unutrašnji prostor nisu samo objektivno pretpostavljene činjenice, nego cjelina koja živi, izražava se, djeluje i mijenja. Četiri „ne-fizička“ prostora knjižnice su jezični, energetski, društveni i kulturni prostor. Društveni prostor jest prostor knjižnice kao mjesta susreta ljudi – i u uobičajenom toplom i ugodnom fizičkom prostoru i preko društvenih mreža (Aparac-Jelušić i Faletat Tanacković 2020, 86). U zgradama koje nisu namjenski projektirane za knjižnice, često se knjižničari zbog nedostatka prostora

susreću sa sljedećom dvojnom: iskoristiti svaki centimetar slobodnog prostora za smještaj papirne građe ili proširiti prostor za boravak i rad korisnika? Budući da od te dvije opcije najčešće bude moguća samo jedna, prioritet još uvijek najčešće dobije smještaj papirne građe.

Knjižnice su u takvom položaju da su neizbježne dvojbe i prilagodbe novonastalim društvenim okolnostima i potrebama, a pri donošenju odluka i određivanja smjera u kojem treba ići vrlo je važno uspostaviti ravnotežu. Aparac-Jelušić i Faletar Tanacković postizanje ravnoteže opisale su kao izazov:

"Zbog različitih aktivnosti koje su se počele odvijati i množiti u knjižnicama, od početka 20. stoljeća sve do današnjih dana poseban je izazov bio postići ravnotežu između suprotstavljenih i drugačijih aktivnosti i potreba.¹"

Na primjer, izazov kako smjestiti knjižnični fond koji je svojim obujmom prerastao dostupan fizički prostor, a istovremeno osigurati dovoljno slobodnog i otvorenog prostora za ugodan i neometan rad korisnika u čitaonicama. Ne treba zanemariti i potrebu knjižničnog osoblja za mogućnost neometanog stručnoga rada u prikladnom prostoru. Pravo je umijeće oblikovati prostor knjižnice da bude privlačan korisnicima i osoblju, a da pri tome omogućava ispunjavanje svih knjižničnih zadaća (Aparac-Jelušić i Faletar Tanacković 2020, 106). Isto tako, umijeće je obrazložiti upravi fakulteta ili sveučilišta u čijem su sastavu da knjižnica ima potrebe za većim prostorom u cjelini za potrebe knjižničnog fonda i korisnika ili samo dodatni prostor za spremište, odnosno pohranu knjižnične građe.

2. Fond knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku

Visokoškolske knjižnice raznih su veličina. Dva glavna kriterija usporedbe jesu broj korisnika i veličina knjižničnog fonda (Baker 1997, 1). Knjižnica Filozofskog fakulteta u Osijeku, na dan 31. prosinca 2023. godine, brojila je sveukupno 83.026 fizičkih jedinica građe, od toga 68.506 svezaka monografskih publikacija. U otvorenom je pristupu 48.844, što znači da je 19.662 svezaka monografskih publikacija pohranjeno u zatvorenom spremištu, uz serijske i ocjenske radove. Prema tim pokazateljima, knjižnica Filozofskog

¹ Aparac-Jelušić, T. Faletar Tanacković, S. Knjižnična arhitektura: prostor, kultura i identitet. Zagreb: Ljevak, 2020. Str. 105.

fakulteta u Osijeku ima najveći fond u usporedbi s ostalim fakultetskim knjižnicama u okviru Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku.

Važnu ulogu pri oblikovanju knjižničnog fonda ima priroda studentske populacije. Filozofski fakultet u Osijeku ima 9 odsjeka i 3 katedre. Razlike u potrebama za knjižničnom građom u papirnatom obliku različite su među studijima. Takve su razlike vidljive, primjerice, između studenata povijesti i studenata engleskog jezika i književnosti. Studenti povijesti postavljaju upite za knjigama, poglavljima iz knjiga i znanstvenim člancima u papirnatom obliku. Nerijetko je tražena literatura pohranjena u zatvorenom spremištu i dostupna samo u čitaoničkom primjerku. Studenti engleskog jezika i književnosti postavljaju upite za lektirnim naslovima koje knjižnica posjeduje u više primjeraka te seminarskom literaturom u elektroničkom obliku, često iz znanstvenih mrežnih baza podataka. Studentima je potrebna obvezna, dopunska, seminarska literatura i literatura za pisanje ocjenskih radova, a za nastavnike i istraživače literatura za provođenje istraživanje i pisanje znanstvenih radova.

Na dan 31. prosinca 2023. godine, broj aktivnih posuđivača bio je 813 (studenti, zaposlenici i vanjski korisnici), broj posudbi u izvještajnom razdoblju bio je 5.888, ukupan broj riješenih informacijskih zahtjeva bio je 3.177, dok je bilo sveukupno 11.220 fizičkih posjeta knjižnici. Zbog strukture svojih korisnika gdje dvije osnovne i najveće grupe čine studenti s jedne i znanstveno-nastavno osoblje s druge strane, zadaća visokoškolske knjižnice dvojnog je karaktera. Iako cijeli fond knjižnice stoji objema grupama korisnika na raspolaganju, postoji razlika u potražnji – studenti traže mali broj naslova u velikom broju primjeraka, a vremenski su koncentrirani na određene datume u semestru. Znanstveno-nastavno osoblje traži veći broj naslova i ne postoji vremenska koncentracija (Petr 1999, 10).

Različite nastavne metode utječu na načine na koje studenti koriste knjižnične usluge. U pojedinim slučajevima, poveća se broj zahtjeva za istim naslovima samo na nekoliko tjedana (ili dana) u akademskoj godini. U nekim drugim razdobljima, poveća se broj zahtjeva za seminarsku literaturu širokoga spektra tema (Hutchins 1997, 116). Iskustvo knjižničara i knjižnične statistike posudbe vrlo je korisno kada treba donijeti odluku o tome koji primjerci mogu ostati na posudbenom odjelu Knjižnice, a koje je primjerke prikladnije pohraniti u spremište ili otpisati.

Knjižnice su uglavnom prikupljale građu, a ne otpisivale, sve do početka 20. stoljeća. Kako se broj jedinica građe povećavao, a time prostor za pohranu smanjivao, knjižničari su počeli izlučivati i otpisivati knjižničnu građu. Događa se paradoks – proces koji je osmišljen za dobrobit u knjižnicama, uzrokuje visoki stupanj tjeskobe kod knjižničara (Johnson 2004, 139). Zaista, u knjižnici Filozofskog fakulteta u Osijeku otpis knjižnične građe redovito dobiva najviše pozornosti, kako znanstveno-istraživačkog osoblja, tako i knjižničara. O otpisu ne odlučuje samo Fakultetsko vijeće na čelu s dekanom, nego prije njihove konačne potvrde, o otpisu odlučuje Povjerenstvo za reviziju i otpis knjižnične građe. Prema inicijalnom prijedlogu knjižničara, završni popis otpisa kolaboracija je svih odsjeka i katedri. Možda je velika veličina knjižničnog fonda knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku rezultat neradog otpuštanja jedinica knjižnične građe, odnosno rezultat tjeskobe koju otpis knjižnične građe izaziva zbog različitih područja znanosti koja Filozofski fakultet pokriva i različitih skupina korisnika koje uslužuje. Osim otpisa, Knjižnica primjenjuje i izlučivanje da bi dovela u ravnotežu odnos između knjižnične građe pohranjene na posudbenom odjelu i u spremištu.

Različite su vrste knjižnica iskusile kontinuirane napetosti između potražnje i vrijednosti te je mnogo literature iz područja knjižničnih i informacijskih znanosti te selekcije knjižnične građe fokusirano na napetosti između dviju težnji – između onoga što korisnici žele i onoga što knjižničari misle da je dobro za njih (Johnson 2004, 10). Stoga, pri oblikovanju knjižničnog fonda treba pažljivo odvagati što od literature postoji kao mrežno dostupna inačica, što studentima ili znanstveno-nastavnom osoblju treba biti odmah dostupno na posudbenom odjelu, a što bez problema za korisnike ili knjižničare može biti pohranjeno u izdvojenom spremištu. Kod pohrane knjižnične građe u spremište treba uzeti u obzir digitalne i digitalizirane izvore te procijeniti na temelju kvantitativnih pokazatelja koji se primjerci literature rjeđe traže za potrebe učenja ili znanstvenoistraživačkog rada.

Knjižnice će nastaviti nabavljati publikacije, ali će morati prosuđivati na temelju objektivnih pokazatelja što treba biti pristupačno odmah i lokalno, a čemu se može pristupiti daljinski i biti posuđeno međuknjižničnom posudbom (Johnson 2004, 23). Isto tako, knjižnica treba imati jasnu politiku prema zaprimanju darova i legata, usklađenu sa svojom misijom i vizijom.

3. Selidbe knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku kroz sedam desetljeća

3.1. Od osnivanja Pedagoške akademije 1961. do preustroja u Pedagoški fakultet 1977. godine

Knjižnica današnjeg Filozofskog fakulteta u Osijeku započela je sa svojom djelatnošću u vrijeme osnivanja Pedagoške akademije akademske godine 1961./1962. godine (Filozofski fakultet 2010, 11). U sklopu Akademije, Knjižnica je djelovala u neprikladnom prostoru i s premalo knjižničkog osoblja (vidi Sliku 1.). Imala je čitaonicu za rad korisnika, a knjige su bile smještene u posebnoj prostoriji i bile složene po principu *numerusus currensis*, odnosno po rednom broju ulaska (zaprimanja) jedinice građe u knjižnicu². Knjižnični fond brojio je 5.070 svezaka građe (Petr 1999, 19). Već tijekom nekoliko narednih akademskih godina knjižnični fond prerasta prostorne smještajne kapacitete i Knjižnica gubi čitaonicu za rad korisnika.

Slika 1. Knjižnica Pedagoške akademije³

3.2. Od preustroja u Pedagoški fakultet 1977. do objedinjenja Knjižnice stranih jezika i Knjižnice za ostale studije 2015. godine

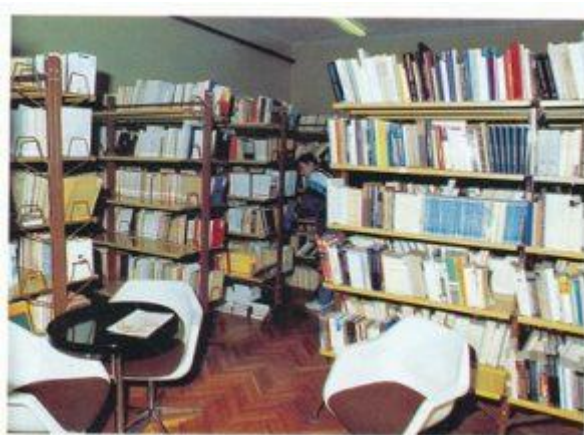
Pedagoška je akademija 1977. preustrojena u Pedagoški fakultet koji je izrastao u nastavno-znanstvenu ustanovu s 9 diplomskih studija humanističkih, društvenih i prirodnih znanosti te umjetničkoga područja (Filozofski fakultet 2010, 18). Osnivanjem Fakulteta, Knjižnica dobiva središnji prostor u zgradi s površinom od 333 kvadratna metra (vidi Sliku 2.). Radilo se o prostoru na prvom katu zgrade Fakulteta, a Knjižnica je

² Struna: Hrvatsko strukovno nazivlje. 2025. Pristupljeno 7. 4. 2025. <http://struna.ihjj.hr/>

³ Knjižnica Pedagoške akademije. Pristupljeno 17. 12. 2024. <https://www.ffos.unios.hr/knjiznica/otvorenost-i-povijest-knjiznice/>

zauzimala prostoriju 29 te prostorije od broja 36 do 40, čime se riješio višegodišnji problem neadekvatnog smještaja knjižnične građe i čitaonice za rad korisnika. U prostoriji 29 bila je smještena stara građa, a u sobi 40 bio je smješten knjižnični fond namijenjen studentima engleskog i njemačkog jezika i književnosti. Knjižnični fond tada je brojio 17.535 primjeraka. Već 1979. knjižnični fond iznosi 25.170 primjeraka knjiga (Petr 1999, 23).

Akadske godine 1985./1986. Knjižnica se ponovno suočava s nedostatkom prostora i pojavljuje se potreba za zapošljavanjem dodatnog djelatnika, što je značilo da Knjižnični kolektiv raste na 6 djelatnika (Petr 1999, 25).

Slika 2. Knjižnica Pedagoškog fakulteta⁴

Tijekom devedesetih godina prošlog stoljeća Knjižnica se suočava sa štetom prouzrokovanom ratom (oštećenja od bombardiranja; nikada vraćene posudbe zbog ratnog stanja) i poplavom (pucanje cijevi za centralno grijanje). Uz navedene nedaće, Knjižnica počinje raditi s jednim zaposlenikom manje. Krajem devedesetih, 1999. godine, knjižnica Pedagoškog fakulteta broji 56.000 primjeraka knjiga, od čega se, otprilike, 30 % nalazilo u Knjižnici stranih jezika (Petr 1999, 26).

Iz sastava Pedagoškog fakulteta prvo se 1998. godine izdvojio Učiteljski studij i Studij predškolskog odgoja, a zatim Studij matematike i informatike. Umjetnički i prirodni studiji započeli su izdvajanje 2002./2003. godine, čime se Pedagoški fakultet preustrojio u Filozofski fakultet (Filozofski fakultet 2010, 28). Knjižnica stranih jezika nalazila se na drugom katu Fakulteta i bila je smještena na 88 kvadratnih metara, a dio Knjižnice

⁴ Knjižnica Pedagoškog fakulteta. Pristupljeno 17. 12. 2024. <https://www.ffos.unios.hr/knjiznica/otopovijest-knjiznice/>

namijenjen ostalim studijima nalazio se na prvom katu i bio je smješten na prostoru od 255 kvadratnih metara. Na prvom je katu bila prostrana čitaonica opremljena računalima i serijskim publikacijama, prostor za stručnu obradu i prostorijom s knjižničnim fondom u otvorenom pristupu.

Do 2015. godine Knjižnica stranih jezika zauzimala je dvije prostorije na drugom katu Fakulteta. Prostorija broj 63 (vidi Sliku 3.) bila je mala prostorija u kojoj se nalazili informacijsko-posudbeni pult i referentna literatura, dok je prostorija broj 64 (vidi sliku 4.) bila nešto veća prostorija, a u njoj su se nalazile police s knjigama i nekoliko mjesta s računalima za rad korisnika. Strana je knjižnica bila namijenjena studentima engleskog jezika i književnosti, mađarskoga jezika i književnosti i njemačkog jezika i književnosti.

Slika 3. Prostorija br. 63

Slika 4. Prostorija br. 64

Na prvom katu Fakulteta, od prostorije 36 do 39, nalazio se prostor namijenjen potrebama ostalih studija Filozofskog fakulteta u Osijeku. Ondje su bili informacijsko-posudbeni pult (vidi Sliku 5.), referentna literatura, posudbeni odjel, čitaonice za skupni (vidi Sliku 6.) i tihi rad (vidi Sliku 7.). U prostoriji 28 bili su knjižnične građe i ured djelatnika.

Slika 5. Prostorija br. 39

Slika 6. Prostorija br. 37

Slika 7. Prostorija br. 36

3.3. Od objedinjenja Knjižnice stranih jezika i Knjižnice za ostale studije 2015. do preseljenja 2019. godine

Na prijedlog voditeljice Knjižnice, 2015. godine Uprava Fakulteta donijela je odluku o selidbi knjižnične građe s drugog kata zgrade i pridruživanju postojećem knjižničnom fondu i infrastrukturi na prvom katu Fakulteta. Okupljanjem fonda, novom organizacijom prostora, Knjižnica se protezala od prostorije 34 do prostorije 39. Prostorija 28 samo je još jedno kratko vrijeme bila korištena u svrhu spremišta i uredskog prostora, nakon čega je prenamijenjena u kabinet profesorâ. U prostoriji 39, kao i ranije, nalazili su se informacijsko-posudbeni pult, najveći dio posudbenog odjela i tri radna stola za djelatnice na samom začelju prostorije. U prostorijama 38 i 37 nalazio se radni stol voditeljice i manji dio posudbenog odjela, a u prostoriji 36 nalazila se čitaonica za tihi rad s mjestima za sjedenje koja je bila opremljena računalima (vidi Sliku 8.). U prostoriji 35 nalazila se referentna literatura i informacijski pult za odjel serijskih publikacija te na koncu, u prostoriji 34 nalazio se odjel serijskih publikacija, doktorskih i diplomskih radova. U toj je prostoriji bilo nekoliko stolova uz prozor za samostalni rad, dok su u sredini prostorije bila dva okrugla stola za timski rad (vidi Sliku 9. i 10.).

Slika 8. Prostorija br. 36 nakon 2015. godine

Slika 9. i 10. Prostorija br. 34 nakon 2015. godine

Knjižnične zbirke, čitaonice i prostor za djelatnike protezale su se kroz šest prostorija na sveukupnom prostoru od 308,97 četvornih metara. Čitaonice su sveukupno imale 67 radnih mjesta, od toga 32 mjesta s računalom i 7 stajaćih mjesta opremljenih računalima i skenerima. Kod stajaćih mjesta bio je oslikan zid sa simbolima koji su označavali knjižnične usluge (vidi Sliku 11.). Na prijedlog studenata, bio je oslikan i jedan zid u čitaonici za tihi rad (vidi Sliku 12.). Također, bio je omogućen bežični pristup internetu s osobnih uređaja. U knjižnici je bilo zaposleno pet djelatnica, od kojih je jedna djelatnica bila u zvanju knjižničarske savjetnice, dvije su djelatnice bile u zvanju više knjižničarke i dvije u zvanju diplomirane knjižničarke (Kiš 2017).

Slika 11. Stajaća mjesta za pretraživanje mrežnog knjižničkog kataloga kod informacijsko-posudbenog pulta u sobi 39 nakon 2015. godine

Slika 12. Oslikani zid u čitaonici za tihi rad nakon 2015. godine

3.4. Od preseljenja 2019. do obnove spremišta 2022. godine

Nakon što je Filozofski fakultet u Osijeku postao vlasnik zgrade u neposrednoj blizini zgrade Fakulteta, u Školskoj ulici br. 4, Uprava je donijela odluku da će se u navedenu zgradu smjestiti Knjižnica. Tijekom 2019. godine obavljena je potpuna renovacija unutarnjeg prostora zgrade. Zgrada je postala prikladna za boravak korisnika, rad djelatnica i smještaj knjižnične građe. Premda se prostor činio većim od onog prvobitnog, izuzimanjem uredskih prostora, hodnika, stepeništa i prostora za sanitarne čvorove, pokazalo se da preostaje 221 četvorni metar za smještaj polica s knjižničnom građom i organizaciju čitaonica. Od malih prostorija koje nisu bile prikladne ni za smještaj građe ni za boravak korisnikâ, uređeni su uredski prostori za djelatnice i voditeljicu.

U ljeto 2019. godine započelo je preseljenje knjižnične građe i inventara s prvog kata zgrade Fakulteta u novouređenu zgradu u Školskoj ulici br. 4. Ulaz u novu zgradu prilagođen je za studente s invaliditetom prilaznom rampom i elektroničkim vratima na senzor pokreta. U blizini ulaza Knjižnice smješteno je radno mjesto za studente s invaliditetom i opremljeno je računalom za rad. U prizemlju nove zgrade smješten je informacijsko-posudbeni pult i posudbeni odjel te stajaće radno mjesto za studente koji žele pretražiti mrežni knjižnični katalog. Na katu knjižnice organizirane su dvije čitaonice, jedna manja za timski rad i jedna veća za tihi rad. Čitaonica za tihi rad opremljena je projektorom i namijenjena za povremeno održavanje nastave. Na prvom su katu uređena i dva ureda, jedan za djelatnice, a drugi za voditeljicu.

Zbog manje kvadrature novog prostora, procijenjeno je da neće biti dovoljno prostora za odgovarajuće dužne metre polica i da neće stati sva knjižnična građa koju je

Knjižnica u to vrijeme posjedovala. Iz tog se razloga u pripremnim radnjama preseljenja obavljala selekcija građe – ono što su djelatnice procijenile da se rjeđe koristi iz zbirke monografskih publikacija (seminarska literatura, duplikati), pohranjivalo se na police u prostoriji broj 34 u zgradi Fakulteta, a dio monografskih publikacija koji je učestalije tražen od strane korisnika, prevezio se u novu zgradu. Osim rjeđe korištenih monografskih publikacija, u sobi 34 pohranjeni su i dio referentne literature, serijske publikacije te doktorske disertacije. Tako je soba 34 na prvom katu zgrade Fakulteta postala spremište Knjižnice. Tijekom narednih godina djelatnice su gotovo svakodnevno, na zahtjev korisnikâ, monografske, serijske i doktorske publikacije donosile iz spremišta u Knjižnicu te vraćale na odgovarajuće mjesto.

3.5. Od obnove spremišta 2022. do danas

Uprava je Fakulteta 2022. godine prepoznala potrebu Knjižnice da spremište bude bliže i dostupnije djelatnicama, a tako neposredno i korisnicima koji bi zatraženu knjižničnu građu dobivali brže i jednostavnije nego prije. Preseljenjem iz prostorije u zgradi Fakulteta koju je Knjižnica koristila kao knjižnično spremište, Fakultet je dobio slobodan prostor za učionicu. Prostorija broj 34, nakon preseljenja knjižničnog fonda, postala je nova računalna učionica.

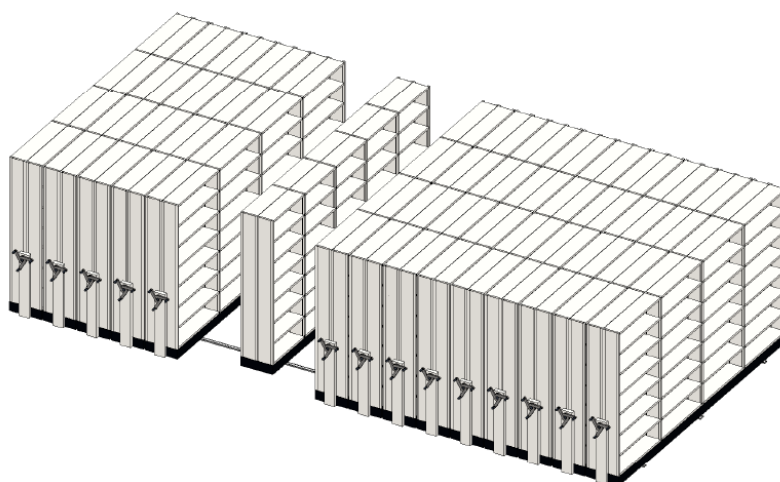
20. rujna 2022. godine održan je prvi sastanak Radne skupine za obnovu knjižnice Filozofskog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku (RSOK) koju je sazvao predsjednik RSOK-a prof. dr. sc. Damir Hasenay. Osim predsjednika, RSOK su činili dekan Fakulteta prof. dr. sc. Ivan Trojan, voditeljica Knjižnice Kristina Kiš, stručnjaci iz područja knjižnične i informacijske znanosti prof. dr. sc. Kornelija Petr Balog, prof. dr. sc. Sanjica Faletar, asistentica Ines Horvat, voditelj Ureda za informatiku i računalnu mrežu Zoltan Juhas te se kao savjetodavna članica pridružila prof. dr. sc. Tatjana Aparac Jelušić. Na sastanku je dogovoreno da će se zgrada, koja se nalazi u dvorištu Knjižnice, sanirati i urediti po fazama kako bi bila prikladna za dvije namjene – za pohranu arhivskog gradiva i pohranu knjižnične građe (vidi Sliku 13.). Odmah u početku, istaknuto je da prostor nije predviđen za boravak korisnika, što je bio važan čimbenik za uređenje prostora. Uz RSOK, bile su aktivne djelatnice Knjižnice koje su sudjelovale u kreiranju stručnih ciljeva u vezi s uređenjem prostora i funkcioniranjem Knjižnice. RSOK je u prvoj fazi uređenja zgrade izabrao izvođača građevinskih radova i vodio brigu da se ne probiju predviđeni financijski

i vremenski okviri. Radna skupina konzultirala je izvođača građevinskih radova o potrebnim mjerama sanacije i čišćenja od prisutne plijesni uz provođenje fungicidnog tretmana. Od velike je važnosti bila prvobitna sanacija plijesni te osiguravanje uvjeta koji će onemogućiti ponovnu pojavu plijesni. To je značilo obavljanje kvalitetnih radova sanacije i čišćenja, zaštite te osiguravanje odgovarajućih mikroklimatskih uvjeta u prostoru koji bi spriječili nastanak i širenje spora plijesni. Obavljeno je inicijalno mjerenje mikroklimatskih uvjeta u budućem spremištu pred početak građevinskih radova. Mjerenja su pokazala neodgovarajuće vrijednosti relativne vlažnosti zraka (70 %, a preporučena je relativna vlažnost 45-60 %, uz važnost da vrijednost bude što stabilnija), temperaturu zraka (24 °C, a raspon optimalne temperature bio bi 16-20 °C) (HKD n.d.) te razinu osvjjetljenja i UV zračenja (70 *luxa*, 39 $\mu W/lumen$, a preporučeno je 50-200 *luxa* i što manja razina emisije štetnog zračenja)(Marchetti et al. 2017). Održavanje stabilnih uvjeta u zatvorenom spremištu od ključne je važnosti, stoga podjednaka optimalna temperatura i relativna vlažnost trebaju biti konstantnih vrijednosti kako se ne bi prouzrokovala šteta (NN 27/23).

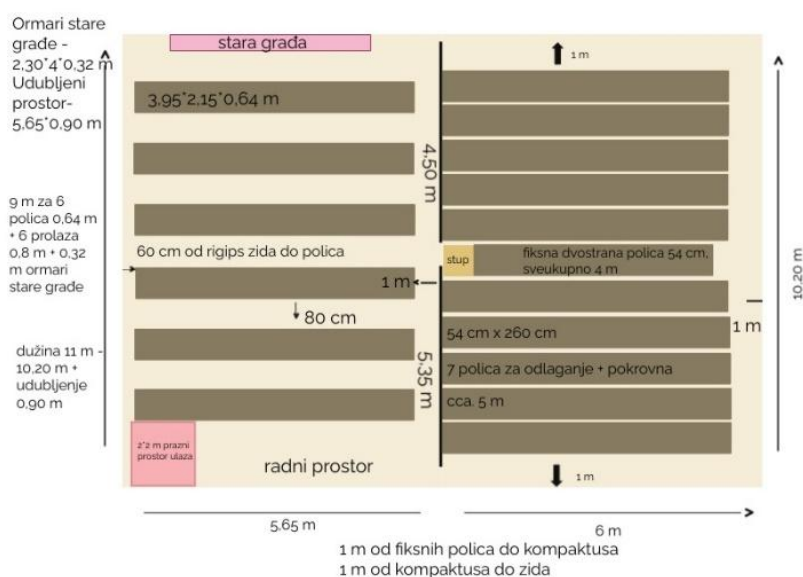

Slika 13. Zgrada namijenjena spremištu Knjižnice prije obnove

U drugoj fazi RSOK je planirao unutrašnje uređenje i opremanje prostora policama i kompaktusima (vidi Sliku 14. i Sliku 15.).

Slika 14. Idejno rješenje potpunog opremanja spremišta kompaktusima

Slika 15. Radna skica opremanja spremišta djelomično s fiksnim policama, djelomično s kompaktusima

Procijenjeno je da je za uspješno preseljenje postojećeg knjižničnog fonda, koje se nalazilo u spremištu u zgradi Fakulteta, potrebno 760 metara dužnih policama. U planovima je bio istaknut i legat profesora emeritusa Stanislava Marijanovića. Legat je nekoliko godina ranije bio zaprimljen, no zbog veličine (oko 10.000 jedinica knjižne građe) i nedostatka smještajnih kapaciteta nije bio izložen na policama. Isto tako, u planovima se naglašavalo da treba predvidjeti dodatne dužne metre policama za buduće proširenje fonda

uzrokovano radom i razvojem Fakulteta. Treća je faza predstavljala operativni smještaj i organizaciju građe u prostoru. Četvrta je faza predviđala provedbu praćenja i poboljšavanja rada u novim uvjetima s obzirom na funkcionalnost informacijskih usluga Knjižnice.

Završetkom građevinskih radova u kolovozu 2023. godine Knjižnica je dobila prostor od 118,83 četvornih metara koji je bio u potpunosti spreman za pohranu knjižnične građe (vidi Sliku 16.) – velika neodgovarajuća pokretna vrata bila su uklonjena i na njihovo mjesto postavljen je zid koji je mogao uspješno očuvati odgovarajuće mikroklimatske uvjete; spušten je nepotrebno visok strop, također sa svrhom očuvanja mikroklimatskih uvjeta u prostoru, ugrađena su dva uređaja za klimu te je uvedeno centralno grijanje. Postavljen je ventilator koji pomaže provjeravanju zraka u prostoru te sprječava potencijalnu pojavu plijesni.

Slika 16. Novo spremište Knjižnice u dvorištu Školske ulice br. 4

Police za smještaj knjižnične građe preseljene su iz prvobitnog spremišta u zgradi Fakulteta (vidi Sliku 17.) te je kupljeno 456 dužnih metara novih polica (vidi Sliku 18). U potpunosti je preseljena građa iz jednog spremišta u drugo, adekvatno je smješten legat profesora emeritusa Stanislava Marijanovića te je preostalo 45 dužnih metara za rast i razvoj knjižničkog fonda.

Slika 17. Police preseljene iz spremišta u zgradi Fakulteta

Slika 18. Nove police u spremištu

4. Zaključak

Knjižničarska praksa zahtijeva ravnotežu između tradicije i inovacije, starog i novog, potreba većine i potreba manjina ili pojedinaca. Pri rješavanju problema knjižničari uvijek moraju težiti skladu, ravnoteži i srednjem putu (Gorman 2006, 146). Knjižnica Filozofskog fakulteta u Osijeku uspješno se prilagođavala potrebama znanstveno-nastavnog osoblja i studenata kroz nekoliko desetljeća. Rastom broja studijskih programa i studenata te razvojem i napretkom različitih područja društvenih i humanističkih znanosti, rastao je knjižnični fond.

Knjižnica se prvih nekoliko desetljeća svoga rada selila unutar zgrade Fakulteta u ulici Lorenza Jäger 9 u potrazi za što adekvatnijim prostorom za smještaj knjižnične građe i čitaonica za korisnike, a od 2019. godine nalazi se u samostalnoj zgradi u blizini Fakulteta u Školskoj ulici 4.

2022. godine započeli su planovi za uređenje knjižničnog spremišta, koji su realizirani 2023. godine. Knjižnica je dobila prostor od 118,83 četvornih metara spremišta koji je završetkom građevinskih radova bio u potpunosti spreman za pohranu knjižnične građe. Uređenim knjižničnim prostorom i spremištem, knjižnica Filozofskog fakulteta u Osijeku u potpunosti je spremna diseminirati literaturu za potrebe nastave i znanstvenoistraživačkog rada svih 9 odsjeka i 3 katedre Fakulteta.

Literatura

Aparac-Jelušić, Tatjana i Sanjica Faletar Tanacković. 2020. *Knjižnična arhitektura: prostor, kultura i identitet*. Zagreb: Ljevak.

Baker, David. 1997. „Academic Libraries." U *Resource Management in Academic Libraries*, uredio David Baker, 1-12. London: Library Association Publishing.

Filozofski fakultet. 2010. Osijek: Filozofski fakultet Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera.

Gorman, Michael. 2006. *Postojana knjižnica: tehnologija, tradicija i potraga za ravnotežom*. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo.

Edukativni portal Komisije za zaštitu knjižnične građe Hrvatskoga knjižničarskog društva. n.d. „Mjere preventivne zaštite." Pristupljeno: 7. 1. 2025.
<https://zastita.hkdrustvo.hr/zastita-knjiznicne-grade/mjere-preventivne-zastite/>

Hutchins, John. 1997. „Allocating funds for purchasing resources: the main factors." U *Resource Management in Academic Libraries*, uredio David Baker, 110-118. London: Library Association Publishing.

Johnson, Peggy. 2004. *Fundamentals of collection development and management*. Chicago: American Library Association.

Kiš, Kristina. 2017. „Knjižnica Filozofskog fakulteta u Osijeku." *Knjižničarstvo: glasnik Društva knjižničara Slavonije, Baranje i Srijema*, no. 1-2: 195.

Kodrić Zaimović, Lejla. 2021. *Biblioteka i grad: studije iz teorije i prakse urbanog bibliotekarstva*. Sarajevo: Nacionalna i univerzitetska biblioteka Bosne i Hercegovine.

Litzenberger, Ashley. 2016. „Characteristics of the 21st Century Library." [https://www.academia.edu/35885231/Characteristics of the 21st century library](https://www.academia.edu/35885231/Characteristics_of_the_21st_century_library)

Marchetti, Andrea, Sanaz Pilehvar, Lucy 't Hart, Diana Leyva Pernia, Olivier Voet, Willemien Anaf, Gert Nuyts, [et al.]. 2017. „Indoor environmental quality index for conservation environments: The importance of including particulate matter." *Building and environment* 126: 132-146.

Ostergard, Marie. 2019. „Dokk1 – Re-inventing Space Praxis: a Mash-Up Library, a Democratic Space, a City Lounge or a Space for Diversity?" U *Library Design for the 21st Century: Collaborative Strategies to Ensure Success*, uredile Diane Koen i Traci Engel Lesneski, 91-103. Berlin, Boston: De Gruyter.

Petr, Kornelija. 1999. *Korisnici i korištenje knjižničnih usluga u knjižnici Pedagoškog fakulteta Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku*. Magistarski rad, Filozofski fakultet u Osijeku.

Pravilnik o zaštiti, reviziji i otpisu knjižnične građe. 2023. Narodne novine 27, 452.
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2023_03_27_452.html

Struna: Hrvatsko strukovno nazivlje. 2025. Pristupljeno 7. 4. 2025. <http://struna.ihjj.hr/>